

Будік Ігор Миколайович,

аспірант наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності ННІ № 1

Національної академії внутрішніх справ

**ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ УЧАСНИКАМ ЗЛОЧИННИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ ЗА ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ
ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ
І ПРЕКУРСОРІВ**

Протидія злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів в Україні завжди залишалася в центрі уваги правоохоронців. Особливу стурбованість викликають злочинні організації, що спеціалізують на наркозлочинах. Їх діяльність суттєво впливає на попит і пропозицію на ринку незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів. З огляду на зазначене запобігання діяльності злочинних організацій у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів залишається пріоритетним напрямом роботи правоохоронних органів, насамперед Національної поліції України. На це неодноразово звертали увагу вчені [1; 2].

Важливим етапом процесу запобігання цим кримінально протиправним діям є притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. Тому процес запобігання наркозлочинам з боку учасників злочинних організацій тісно пов'язаний з притягненням їх до кримінальної відповідальності.

Однією із стадій кримінальної відповідальності як процесу називають її настання (реалізацію), яка має місце з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду та пов'язана з особою засудженого [3, с. 169; 4]. Кримінальна відповідальність реалізується в межах публічних правовідносин, обов'язковим суб'єктом яких виступає держава в особі уповноважених органів та посадових осіб [5, с. 55]. Кримінальна відповідальність реалізується завдяки державному примусу та передбачає застосування до винного заходів кримінально-правового впливу, так чи інакше пов'язаних з обмеженням його прав і свобод [6, с. 134].

За результатами пошуку в Єдиному державному реєстрі судових рішень виявлено 118 вироків, винесених упродовж 2008–2022 рр., у яких засуджено учасників злочинних організації за ст. 255 КК України та іншими статтями цього Кодексу.

Значна частина цих судових рішень стосується діяльності злочинних організацій у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Так, 47 вироків (39,8 %), винесених за вказаний період у Дніпропетровській, Донецькій, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Тернопільській, Херсонській, Черкаській областях та м. Києві, стосувалися 81 підсудного, дії якого органами досудового розслідування попередньо кваліфіковано як злочини, вчинені злочинними організаціями у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх

аналогів і прекурсорів. Вказані злочинні організації діяли на території України з 2006 р. до 2022 р.

На підставі вищезазначеного можна стверджувати, що близько 40 % вироків винесено щодо учасників злочинних організацій, які вчиняють злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Однак чи означає це, що близько 40 % злочинних організацій спеціалізується саме на цій категорії злочинів?

Зазначені статистичні дані не можуть бути безспірним доказом того, що в Україні найбільше злочинних організацій спеціалізується саме на злочинах у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Це обумовлене насамперед тим фактом, що в Єдиному державному реєстрі судових рішень можна знайти не усі вирoki за ст. 255 КК України.

Наявність значної частки вироків щодо учасників злочинних організацій, які вчиняли кримінально-противні діяння у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, певною мірою можна пояснити діяльністю спеціальних підрозділів правоохоронних органів з протидії організованій злочинності та наркообігу. Нині в Україні функціонують Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України (ДСР НП України) та Департамент боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України (ДБН НП України). До цього функціонували Управління по боротьбі з організованою злочинністю МВС України (УБОЗ), рішення про ліквідацію якого прийнято Верховною Радою України 12 лютого 2015 р. та Управління боротьби з незаконним обігом наркотиків (УБНОН), яке ліквідовано у жовтні 2015 р.

У досліджуваних вирокax 11 (13,6 %) осіб виправдано за ст. 255 КК України та 70 (86,4 %) осіб засуджено за цією статтею, а також іншими статтями КК України. Серед причин виправдання – не доведення вчинення особою злочину, передбаченого ст. 255 КК України (у певних випадках вина підсудних не знаходить свого підтвердження та спростовується показами свідків або відсутні докази обов'язкових ознак злочинної організації).

За результатами аналізу цих вироків встановлено, що 98,6 % засудженим учасникам злочинних організацій за ст. 255 КК України призначено покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк:

- від 1 до 2 років включно – 6 засуджених (8,7 %);
- від 2 до 3 років включно – 6 засуджених (8,7 %);
- від 3 до 4 років включно – 17 засуджених (24,6 %);
- від 4 до 5 років включно – 35 засуджених (50,7 %);
- від 5 до 6 років включно – 2 засуджених (2,9 %);
- від 6 до 7 років включно – 1 засудженого (1,5 %);
- від 7 до 8 років включно – 2 засуджених (2,9 %).

Більшій частині засуджених за ст. 255 КК України (51,4 %) призначено більш м'яке покарання, ніж передбачено законом (із застосуванням ст. 69 КК України).

Більш суворим є остаточне покарання у вигляді позбавлення волі, яке призначене 97,1 %¹ учасників злочинних організацій за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим:

- від 1 до 2 років включно – (4,4 %);
- від 2 до 3 років включно – (4,4 %);
- від 3 до 4 років включно – (7,3 %);
- від 4 до 5 років включно – (58,8 %);
- від 5 до 6 років включно – (14,7 %);
- від 6 до 7 років включно – (2,9 %);
- від 7 до 8 років включно – (1,4 %);
- від 8 до 9 років включно – (2,9 %);
- від 9 до 10 років включно – (1,4 %);
- від 10 до 11 років включно – (1,4 %).

Окрім позбавлення волі до 45,7 % учасників злочинних організацій застосували конфіскацію майна, до 7,1 % – позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, до 1,4 % – позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, до 7,1 % – штраф.

З 57,1 % засуджених укладено угоду *про визнання винуватості*. У 77,5 % випадків укладення таких угод до засуджених застосовують звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Водночас 39,5 % учасників злочинної організації було *звільнено від відбування покарання з випробуванням* (ст. 75 КК України). У випадках укладання угоди про визнання винуватості звільнення від відбування покарання з випробуванням застосовувалося до 76,3 % засуджених.

Наведені дані свідчать про те, що майже 40 % засуджених учасників злочинних організацій реально не відбуває покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Водночас, обов'язки, які покладаються на звільнених від відбування покарання з випробуванням, не завжди сприяють виправленню чи перевихованню засуджених.

Список використаних джерел

1. Єгоров С. О., Байов В. О. Протидія організованим злочинним угрупованням, що вчиняють злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків у Чорноморському регіоні. *Морська безпека Балто-Чорноморського регіону: виклики та загрози* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 23 грудня 2021 р.). Одеса : Видавництво «Baltija Publishing». С. 246–249.

¹ Одну особу на підставі угоди про визнання винуватості засуджено за ч. 1 ст. 255 КК України до позбавлення волі на строк п'ять років і на підставі ст. 75 КК України звільнено від відбування покарання з іспитовим строком 3 роки та за ч. 3 ст. 209 КК України із застосуванням ст. 69 КК України до штрафу у розмірі п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить вісімсот п'ятдесят тисяч гривень з конфіскацією майна. На підставі ч. 3 ст. 72 КК України судом постановлено покарання у вигляді штрафу виконувати самостійно без складання з іншими видами покарань [7]. З огляду на це за ст. 255 КК України до покарання у виді позбавлення волі на певний строк засуджено 69 осіб, а остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень у виді позбавлення волі на певний строк призначено лише 68 засуджених.

2. Організований наркобізнес (поняття, форми, підстави кримінальної відповідальності) / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, Л. В. Дорош та ін.; За заг. ред. Ю. В. Бауліна, Л. В. Дорош. Х. : Право, 2005. 256 с.

3. Вознюк А. А., Дудоров О. О. Стадії кримінальної відповідальності. *Вісник Запорізького національного університету*. 2013. № 2, ч. 2. С. 164–172.

4. Вознюк А. А. Кримінально-правовий нарис проблемних питань ч. 3 ст. 2 Кримінального кодексу України. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 8. С. 144–147.

5. Козаченко О. В. Архітектоніка кримінально-правового впливу: кримінальна відповідальність та стадії реалізації. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2017. № 2(9). С. 42–62.

6. Богатирьов І., Савченко А. Кримінальна відповідальність як сучасна проблема кримінального права України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 2. С. 133–137.

7. Вирок Дарницького районного суду м. Києва від 03 грудня 2019 р. у справі № 753/20981/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86196959>.

Буцак Ярина Русланівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Науковий керівник:

доцент кафедри кримінального права і
кримінології юридичного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка, кандидат юридичних
наук **Сень І. З.**

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ УМИСНОГО ВБИВСТВА В РАЗІ ПЕРЕВИЩЕННЯ МЕЖ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ

Під час розслідування кримінальних правопорушень, наслідком яких стало заподіяння смерті іншій людині, виникає запитання, як кваліфікувати діяння вбивці. Чи це умисне вбивство, чи вчинене через необережність, а, можливо, у стані сильного душевного хвилювання, чи, врешті, наявні кваліфікуючі ознаки, передбачені у частині другій статті 115 Кримінального кодексу України. Правильна кваліфікація разом із всебічним, повним та неупередженим дослідженням обставин кримінального правопорушення безпосередньо впливають на людську долю, вид та розмір покарання.

Конституція України – Основний Закон України – як невід’ємну складову права на життя закріплює також у частині 3 статті 27 право кожної людини на захист свого життя і здоров’я, життя і здоров’я інших людей від протиправних посягань [1]. Кримінальний кодекс України розкриває цю норму та дає визначення необхідної оборони в частині 1 статті 36 як дій, вчинених з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або